УДК 336

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.58-6>

Щербань О.Д.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин та фінансів,
*Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

Shcherban Olena,
Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of International Economic Relations and Finance
Kharkiv Trade and Economic Institute KNTU

МІСЦЕ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ У СТРУКТУРІ ПОЗИКОВОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Щербань О.Д. Місце кредиторської заборгованості у структурі позикового капіталу підприємства.
У статті висвітлено склад і структуру позикових коштів підприємства, зазначено важливість кредиторської заборгованості як складової частини позикових коштів. Наведено класифікацію коштів, відповідно до якої організовується управління залученням позикових коштів. Проаналізовано етапи управління кредиторською заборгованістю підприємства. Основною метою управління внутрішньою кредиторською заборгованістю підприємства є забезпечення своєчасного нарахування і виплати засобів, що входять до її складу. Визначено особливості внутрішньої кредиторської заборгованості підприємства. Висвітлено кредиторську заборгованість у складі позикового капіталу підприємства як одне з джерел формування засобів для підприємств і складова частина господарських операцій суб'єктів господарювання.

Ключові слова: кредиторська заборгованість, позиковий капітал, структура, зобов'язання, ефективність управління, оптимізація, фінансова стабільність.

Щербань Е.Д. Место кредиторской задолженности в структуре заемного капитала предприятия.
В статье освещены состав и структура заемных средств предприятия, обозначена важность кредиторской задолженности как составляющей заемных средств. Приведена классификация средств, в соответствии с которой организуется управление привлечением заемных средств. Проанализированы этапы управления кредиторской задолженностью предприятия. Основной целью управления внутренней кредиторской задолженностью является обеспечение своевременного начисления и выплаты средств, входящих в ее состав. Определены особенности внутренней кредиторской задолженности предприятия. Освещена кредиторская задолженность в составе заемного капитала предприятия как один из источников формирования средств для предприятий и составляющая хозяйственных операций субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: кредиторская задолженность, заемный капитал, обязательства, эффективность управления, оптимизация, финансовая стабильность.

Shcherban Olena. Place of accounts payable in the structure of the enterprise's loan capital. In the course of its activity, the company interacts with other entities - suppliers and contractors, buyers and customers. In settlements with suppliers and contractors, current accounts payable arises, which, when properly used, can become an important factor in stabilizing the financial position of an enterprise. Given that the size and structure of accounts payable has an impact on the financial condition of the enterprise, the latter should monitor its condition and struc-

ture. A sound and clear policy on attracting and using borrowed capital in the activity of any enterprise is the key to ensuring its financial stability, profitability and competitiveness. The composition and structure of borrowings, ie the ratio of long-term, medium-term and short-term financial liabilities, have a significant impact on the financial position of the enterprise. An important component of borrowed funds is accounts payable, which belongs to unplanned borrowed sources of working capital formation, it is generated by the lack of own wo. The presence of accounts payable to suppliers indicates the participation in the economic turnover of the enterprise funds of other entities. The structure of sources of financial security influences the balance between financial stability and financial risk of the enterprise. Debt management in today's financial management system is of exceptional importance and consists of appropriate steps. Determining the normative value of accounts payable is the key to optimizing it. Important in the structure of borrowed capital is internal accounts payable, which characterizes the shortest-term type of borrowed funds used by the enterprise, which are formed by internal sources. The main purpose of managing the internal debt of the enterprise is to ensure timely accrual and payment of the funds included in its composition. Free source of borrowed funds: provides not only a reduction of the borrowed part, but also the entire cost of the enterprise capital. The higher the total amount of capital used by an enterprise, the share of internal accounts payable, the lower the average value of its capital, respectively.

Key words: accounts payable, loan capital, structure, liabilities, management efficiency, optimization, financial stability.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У процесі своєї діяльності підприємство взаємодіє з іншими особами: постачальниками та підрядчиками, покупцями і замовниками. Під час розрахунків із покупцями та замовниками виготовленої продукції, товарів, робіт, послуг виникає кредиторська заборгованість, яка має значну питому вагу в складі поточних активів та впливає на фінансовий стан підприємства. Крім того, сучасні умови господарювання, з одного боку, негативно впливають на діяльність більшості підприємств через нестабільність законодавства, валютного курсу та інші дестабілізуючі чинники, а з іншого – підвищуються вимоги до інвестиційної привабливості підприємств. Під час розрахунків із постачальниками і підрядчиками виникає поточна кредиторська заборгованість, яка за правильного використання може стати важливим чинником стабілізації фінансового стану підприємства.

Ураховуючи, що величина та структура кредиторської заборгованості має вплив на фінансовий стан підприємства, то останньому необхідно стежити за її станом та структурою, тому ефективне управління кредиторською заборгованістю сьогодні є першочерговим завданням для підприємств.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Дослідження місця кредиторської заборгованості у структурі позикового капіталу підприємства має місце у наукових працях науковців Н.С. Анісімової [1], В.С. Белозерцева [2], І.О. Бланка [3], Г.Г. Кірейцева [4], В.В. Кирій [5], Р.А. Слав'юк [6], О.В. Слободянюк [7], Л.М. Яременко [8] та багатьох інших. Проте, попри значну кількість указаних учених, проблеми визначення місця кредиторської заборгованості у структурі позикового капіталу підприємства недостатньо досліджено, що вимагає детального пошуку заходів їх вирішення.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті полягає у визначенні місця кредиторської заборгованості у структурі позикового капіталу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Виважена та чітка політика щодо залу-

чення й використання позикового капіталу в діяльності будь-якого підприємства є запорукою забезпечення його фінансової стабільності, прибутковості та конкурентоспроможності.

Значний вплив на фінансовий стан підприємства чинять склад і структура позикових коштів, тобто співвідношення довгострокових, середньострокових і короткострокових фінансових зобов'язань (рис. 1).

Довгострокові фінансові зобов'язання – це зобов'язання, погашення яких не передбачається протягом операційного циклу та термін погашення яких перевищує дванадцять місяців починаючи з дати балансу.

Ці зобов'язання розглядаються як джерело фінансування позаоборотних активів і частини оборотних активів. Основними формами цих зобов'язань є довгострокові кредити банків і довгострокові позикові кошти (заборгованість за податковим кредитом; по емітованих облігаціях; по фінансовій допомозі, наданій на поворотній основі і т. п.), термін погашення яких ще не настав, або не погашені в передбачений термін [5].

Короткострокові фінансові зобов'язання слугують джерелом покриття оборотних активів. До них належать усі форми залученого позикового капіталу з терміном його використання до одного року. Основними формами цих зобов'язань є короткострокові кредити банків і короткострокові позикові кошти, як передбачені до погашення в майбутньому періоді, так і не погашені в установленний термін [5].

Важливим складником позикових коштів є кредиторська заборгованість, яка належить до позапланових залучених джерел формування оборотних коштів, її породжує брак власних оборотних коштів.

Наявність кредиторської заборгованості постачальникам свідчить про участь у господарському обігу підприємства коштів інших суб'єктів господарювання.

У процесі розвитку підприємства в міру погашення його фінансових зобов'язань виникає потреба у залученні нових позикових засобів. Джерела і форми залучення позикових коштів підприємством дуже різноманітні. Класифікацію позикових коштів, що залучаються підприємством, наведено в табл. 1.

З урахуванням наведеної класифікації організовується управління залученням позикових коштів. У процесі цього управління розв'язується багато завдань, що

Рис. 1. Склад зобов'язань підприємства

визначає необхідність розроблення спеціальної фінансової політики на підприємствах, які використовують значний обсяг позикового капіталу.

Ефективність управління позиковим капіталом проявляється передусім у визначенні необхідних обсягів позикових ресурсів. Структура джерел фінансового забезпечення впливає на балансування між фінансовою стійкістю і фінансовим ризиком діяльності підприємства [1].

Кредиторська заборгованість, з одного боку, – найбільш привабливий спосіб фінансування, оскільки комерційне кредитування має мінімальну вартість та спрощену процедуру юридичного оформлення. З іншого боку, через великі відстрочки або взагалі прострочення сплати окремих платежів у підприємства можуть виникнути проблеми з постачанням продукції, що, своєю чергою, загрожує стабільності його роботи. Окрім того, накопичення прострочених боргів може

Таблиця 1

Класифікація позикових коштів за основними ознаками

№ п/п	Ознака класифікації	Види позикових коштів
1	За цілями залучення	Для забезпечення відтворення позаоборотних коштів
		Для поповнення оборотних активів
		Для задоволення інших господарських або соціальних потреб
2	За джерелами залучення	Зовнішні
		Внутрішні (внутрішня кредиторська заборгованість)
3	За періодом залучення	На довгостроковий період (більше одного року)
		На короткостроковий період (до одного року)
4	За формами залучення	Грошова форма (фінансовий кредит)
		Форма устаткування (фінансовий лізинг)
		Товарна форма (товарний або комерційний кредит)
		Інші матеріальні або нематеріальні форми
5	За формами забезпечення	Незабезпечені
		Забезпечені порукою або гарантією
		Забезпечені заставою

нанести шкоду діловій репутації підприємства внаслідок негативних відгуків кредиторів та потенційних судових справ зі стягнення заборгованості.

Тобто управління кредиторською заборгованістю в сучасній системі фінансового менеджменту набуває виняткового значення і складається з відповідних етапів [1]. Перший етап базується на:

1) визначенні оптимальної структури кредиторської заборгованості для конкретного підприємства в певний проміжок часу (необхідність періодизації структури заборгованості викликана значними сезонними коливаннями, що характерні для ресторанного бізнесу);

2) складанні бюджету кредиторської заборгованості;

3) розробленні та встановленні планових значень низки фінансових показників (коефіцієнтів), що дають змогу якісно та кількісно оцінити рівень платоспроможності закладу.

Другий етап оптимізації кредиторської заборгованості повинен базуватися на аналізі відповідності фактичних показників їх запланованому рівню, включаючи аналіз причин відхилень.

На третьому етапі, залежно від виявлених невідповідностей і причин їх виникнення, повинен бути розроблений і проведений комплекс практичних заходів щодо приведення структури боргів у відповідність із плановими (оптимальними) параметрами [2, с. 119].

Виходячи з викладеного, можна стверджувати, що визначення нормативного значення кредиторської заборгованості є основою її оптимізації.

Велике значення у структурі позикового капіталу має внутрішня кредиторська заборгованість, яка характеризує найбільш короткостроковий вид використовуваних підприємством позикових засобів, що формуються ним за рахунок внутрішніх джерел (рис. 2). Основною метою управління внутрішньою кредиторською заборгованістю підприємства є забезпечення своєчасного нарахування і виплати засобів, що входять до її складу [2, с. 122].

Безкоштовне джерело використовуваних позикових засобів забезпечує зниження не тільки позикової частини, а й усієї вартості капіталу підприємства. Чим вище в загальній сумі використовуваного підприємством капіталу частка внутрішньої кредиторської

заборгованості, тим, відповідно, нижче буде показник середньозваженої вартості його капіталу.

Розмір внутрішньої кредиторської заборгованості, виражений у днях її обороту, впливає на тривалість фінансового циклу підприємства: чим вище її відносний розмір, тим менший обсяг засобів підприємству необхідно залучати для фінансування своєї поточної господарської діяльності.

Залежність від обсягу господарської діяльності підприємства, передусім від обсягу виробництва та реалізації продукції: зі зростанням обсягу виробництва і реалізації продукції зростають витрати підприємства, що нараховуються у складі його внутрішньої кредиторської заборгованості, відповідно, збільшується загальна її сума, і навпаки. Тому за незмінного коефіцієнта фінансового левериджу розвиток операційної діяльності підприємства не збільшує його відносну потребу в кредиті за рахунок росту позикового капіталу, що формується з внутрішніх джерел [1].

Прогнозований розмір заборгованості за більшістю видів носить лише оціночний характер: розміри багатьох нарахувань, які входять до складу внутрішньої кредиторської заборгованості, не піддаються точному кількісному розрахунку у зв'язку з невизначеністю багатьох параметрів майбутньої господарської діяльності підприємства.

Розмір внутрішньої кредиторської заборгованості за окремими її видами і по підприємству у цілому залежить від періодичності виплат (погашення зобов'язань) нарахованих засобів, що регулюється державними нормативно-правовими актами, умовами контрактів із господарськими партнерами, і лише незначна їх частина – внутрішніми нормативами підприємства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, значну питому вагу в складі джерел коштів підприємства має позиковий капітал, у тому числі й кредиторська заборгованість, що є одним із джерел формування засобів для підприємств, тому виступає складовою частиною господарських операцій економічних суб'єктів із погляду їхньої фінансової стабільності. Проте залучення позикових засобів останнім часом спрямоване не на розвиток виробництва, а, навпаки, на погашення своїх зобов'язань перед іншими кредиторами.

Рис. 2. Особливості внутрішньої кредиторської заборгованості підприємства

Список використаних джерел:

1. Акімова Н.С. Інформаційне забезпечення контролю дебіторської та кредиторської заборгованості. *Бізнес Інформ*. 2017. № 11. С. 312–317.
2. Белозерцев В.С. Фактори впливу на динаміку та якість дебіторської заборгованості підприємства: теоретичний аспект. *Технологический аудит и резервы производства. Серия «Экономика и управление предприятием»*. 2015. № 4/5(24). С. 4–10.
3. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. Київ : Ельга, 2008. 723 с.
4. Кірейцев Г.Г. Фінанси підприємств. Київ : ЦУЛ, 2002. 268 с.
5. Кирій В.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю газотранспортного підприємства. *Сучасний стан досліджень та технологій в промисловості*. 2018. № 4(6). С. 103–112.
6. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств. Київ : Знання, 2010. 550 с.
7. Слободянюк О.В. Управління оборотними активами для ефективної роботи підприємства. *Вісник НУБГП. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 1(81). С. 225–235.
8. Яременко Л.М. Формування облікової інформації дебіторської та кредиторської заборгованості. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 36/1. С. 147–154.

References:

1. Akimova N.S. (2017) Information Support for Receivables and Accounts Payable [Information support for receivables and payables control]. *Business Inform*, № 11, pp. 312–317.
2. Belozertsev V.S. (2015) Factors of influence on the dynamics and quality of accounts receivable: theoretical aspect [Factors influencing the dynamics and quality of accounts receivable: theoretical aspect]. *Technological audit and production reserves. Series: Enterprise Economics and Management*, № 4/5(24), pp. 4–10.
3. Blank I.O. (2008) Financial Management [financial management]: navch. posibnyk. K., 723 s. (in Ukrainian)
4. Kireytsev G.G. (2002) Business Finance [Business Finance]. K., 268 s. (in Ukrainian)
5. Kiriyy V.V. (2018) The mechanism of receivables management of gas transportation enterprise [The mechanism for managing the receivables of a gas transport enterprise]. *Current state of research and technology in industry*, № 4(6), pp. 103–112.
6. Slavyuk R.A. (2010) Business finance [Business Finance]: a textbook. K., 550 s. (in Ukrainian)
7. Slobodyanyuk O.V. (2018) Management of current assets for efficient work of the enterprise [Management of current assets for efficient operation of the enterprise]. *Bulletin of NUSPD. Economic Sciences Series*, vip. 1(81), pp. 225–235.
8. Yaremenko L.M. (2018) Formation of accounting information of receivables and payables [Formation of accounting information for receivables and payables]. *Economic Bulletin of the University*, vip. 36/1, pp. 147–154.